

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

САВІНОВА Н. В.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ
РОБОТИ» СТУДЕНТАМ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 016 «СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА»
(ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ)**

Миколаїв – 2021 р.

УДК 376-056 (477.87)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Савенкова І. І. доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології та соціальних наук МНУ імені В. О. Сухомлинського

Притиковська С. Д. директор Одеського СЗДО №193 компенсуючого типу Одеської міської ради Одеської області, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

Рекомендовано до друку Вченою радою
МНУ імені В. О. Сухомлинського
(протокол №27 від 29.06.2021)

Савінова Н. В.

Методичні рекомендації «Викладання курсу «Сучасні технології логопедичної роботи» студентам спеціальності 016 «Спеціальна освіта» (для дистанційної та змішаної форми навчання». Миколаїв. 2021. 77 с.

ISBN

Видання адресовано викладачам, студентам спеціальності 016 «Спеціальна освіта». Матеріали посібника допоможуть студентам при підготовці практичних та лабораторних занять з курсу «Сучасні технології логопедичної роботи»

© Савінова Н. В., 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Програма навчальної дисципліни	14
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ	23
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЩОДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ	24
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ СТУДЕНТАМ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	24
МЕТОДИКА НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	26
ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	28
ПОРЯДОК ЗАРАХУВАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ.....	29
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ.....	29
ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ.....	39
ПРИКЛАДИ ВИКОНАННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ.....	48
ФОНД ОЦІННИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ З ДИСЦИПЛІНИ	74

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Сучасні технології логопедичної роботи» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 016 «Спеціальна освіта» за освітньо-професійною програмою «Логопедія. Спеціальна психологія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: процес логодіагностики та логокорекції.

Міждисциплінарні зв'язки: логопедія з методикою викладання, спеціальна педагогіка та спеціальна психологія з методикою викладання, спеціальна методика розвитку мовлення і початкового навчання мови, логоритміка та ігри в логопедичній роботі із дітьми з тяжкими порушеннями мовлення, логопедія і неврологічні основи.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

1. 1. Мета полягає у засвоєнні методології та методів спеціального підходу до педагогічних фактів і явищ, оволодіння фактичним матеріалом з методик і технологій логопедичної корекції, донесення відомостей про своєрідність розвитку мовлення у дітей, специфіку їх навчання та виховання, формування вміння характеризувати напрямки логокорекційної роботи з означеною категорією дітей.

1. 2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є: удосконалювати знання магістрантів у галузі теорії та практики логопедичної науки, уявлень про логопедію як навчальну дисципліну; формувати знання про критерії вибору основних технологій логокорекції; забезпечити готовність до застосування на практиці технології диференціальної логодіагностики та диференційованої логокорекції.

Програмні результати навчання:

РН 1. Здійснювати аналіз еволюційних процесів у сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, обґрунтовувати власне бачення шляхів розв'язання наявних проблем.

РН 2. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, створення нових та удосконалення традиційних технологій викладання і супроводження та в ширших мультидисциплінарних контекстах.

РН 3. Розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами, генерувати нові ідеї для удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб.

РН 4. Добирати та застосовувати ефективні методики комплексного оцінювання розвитку дітей, рефлексувати та критично аналізувати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рівень освітньої підтримки.

РН 5. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності та розвитку дитини з особливими освітніми потребами, забезпечувати ефективність власних дій.

РН 6. Встановлювати ефективну взаємодію з батьками, колегами, фахівцями, різними соціальними інституціями з метою забезпечення якості спеціальної та інклюзивної освіти на засадах партнерства.

РН 7. Робити фаховий внесок до професійних знань і практики та оцінювання результатів діяльності команди у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі, мотивувати учасників команди супроводу до досягнення спільних цілей.

РН 8. Приймати ефективні рішення з питань спеціальної та інклюзивної освіти, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати їх розвиток; визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей, зокрема, вимоги споживачів; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки рішень.

РН 9. Вільно спілкуватись усно і письмово українською та іноземною

мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

РН 10. Відшукувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.

РН 11. Здійснювати управління складною діяльністю у сфері спеціальної та інклюзивної освіти та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності.

РН 12. Організувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища.

РН 13. Розробляти та реалізовувати заходи зі створення безпечного і здоров'язберезувального освітнього середовища, забезпечувати його якість та ефективність освітнього процесу з урахуванням особливих освітніх потреб, можливостей та здібностей дітей.

РН 14. Створювати та реалізовувати наукові розробки та/або освітні проєкти, спрямовані на підвищення якості організації освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-1. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК-2. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК-3. Здатність працювати в команді.

ЗК-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово

ЗК-5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК-6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК-7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК-9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК-10. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

Спеціальні:

СК-1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-2. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами (залежно від спеціалізації).

СК-3. Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвивальну, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів.

СК-4. Здатність ефективно взаємодіяти з батьками, колегами, іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на засадах партнерства.

СК-5. Здатність приймати ефективні рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК-6. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності, приймати рішення та продовжувати навчання та/або підвищення професійної кваліфікації відповідно до наявних потреб і запитів.

СК-7. Здатність до організації освітнього процесу у спеціальних закладах дошкільної і загальної середньої освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.

СК-8. Здатність до організації процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.

СК-9. Здатність до організації безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, у тому числі інклюзивного освітнього середовища.

СК-10. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та/або освітні проекти у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.

Тема 2. Змістовна, процесуальна, мотиваційна і організаційна сторони інновацій логокорекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.

Тема 3. Критерії педагогічних логотехнологій.

Тема 4. Особливості організації і провадження логотехнологій при порушеннях мовленнєвої діяльності.

Тема 5: Технології роботи з батьками дітей, що мають порушення мовленнєвої діяльності.

3. Рекомендована література

Базова

1. Алехина Ю.В. Инновационные технологии когнитивного развития детей в процессе логопедических занятий. Науковедение. 2013. №5. С. 1-9.

2. Аніщенко О.В., Яковець Н.І. Сучасні педагогічні технології. Ніжин. 2007.199 с.

3. Архипова Е. Ф. Логопедическая работа с детьми раннего возраста: учеб. пособие. М. : АСТ: Астрель, 2007.

4. Базима Н. В. Значення музикотерапії для розвитку мовлення у дітей з аутистичними порушеннями. Логопедія. 2013. № 3. С. 3-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/logoped_2013_3_2

5. Баль Н. Н., Дроздов Н. В. Логопедическая работа с детьми дошкольного возраста с тяжелыми нарушениями речи : учеб-метод. пособие. Минск: Адукацыя і выхаванне, 2010.

6. Батищева Г. Музикотерапія як метод психокорекції. Психолог. 2005. №14. С. 25-32.

7. Борозинец Н.М., Шеховцова Т.С. Логопедические технологии: Учебно-методическое пособие. Ставрополь, 2008. 224 с.

8. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ. 2004. 218 с.
9. Заковоротна Н.О. Су-джок терапія в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації матеріали VIII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (15 лютого 2019 року, м. Суми). Суми, 2019. С. 67-71.
10. Замелюк М. Казкотерапія як інноваційна здоров'язбережувальна технологія у просторі сучасного дошкільного закладу. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Л. Українки. 2017. С.14-19.
11. Качуровська О. Б. До проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні дітей з особливими освітніми потребами. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. Вип. 27. С. 71-75.
12. Козак Л. В. Підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності: технологічний аспект. Педагогічний процес: теорія і практика. 2014. Вип. 3. С. 73-78
13. Коновалова Л. М., Ласточкіна О. В. Казкотерапія як засіб корекції мовлення дітей дошкільного віку. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації. 2017. С. 28-31.
14. Логопедія: підручник. За ред. М. К. Шеремет. Вид. 5-те. К: Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.
15. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Загальна редакція Л. Малогулко. Київ, 2018. 208 с.
16. Ласточкіна О. В. Використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності логопеда. Актуальні питання корекційної освіти. 2019. Вип. 12.
17. Мовчан Н. Логопедична символіка : практичні поради. Дефектолог. 2014. № 7. С. 1–36.
18. Гаврилова Н. С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. 200 с.

19. Рібцун Ю. В. Види логопедичного масажу в роботі з дітьми із порушеннями мовленнєвого розвитку. Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільськ. нац. ун-ту ім. Г. Огієнка; гол. ред. П. С. Каньоса. Вип. 14. Кам'янець-Подільський : КПНУ 2013. С. 368–372.2.

20. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення: Монографія. Миколаїв : Іліон, 2017. 261 с.

21. Савінова Н. В. Інноватика в логопедії. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III(36), Issue: 74, 2015. С.51-55.

22. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції : монографія / [авт. кол.: Н. В. Савінова [та ін.]. Миколаїв: Іліон, 2017. 269 с.

23. Тарасун В. В. Основи теорії і практики логодидактики: підручник для вищих навчальних закладів. К.: «Каравела», 2017. 282-296 с.

24. Шарапова О.В. Лего-технології на логопедичних заняттях. Логопед. 2019. № 9 (105). С. 17-26.

Допоміжна:

1. Боряк О. В. Специфіка формування семіотичної підсистеми мови при дизонтогенезі розвитку (розумовій відсталості). 2015. Вип.№5.

2. Касьян М. В., Шибяєва Р. В. Вплив музичної терапії на дітей з розладами спектру аутизму. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2013. Вип. 24. С. 292-296.

3. Король А. В. Логопедичний супровід сімей засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Актуальні питання корекційної освіти. 2019. Вип.13.

4. Мудрик О. І. Пальчикові ігри – запорука успішного розвитку дитини : [арттерапія на допомогу вчителю музики]. Мистецтво в школі. 2014. № 8.

5. Муравйова Н. В., Федорова О. О. Формування інноваційного простору дошкільної освіти. Київ. 2012. С.13-22

6. Пінчук Ю. В. Наукові засади формування навички фонематичного аналізу слова у дітей з вадами мовлення. Актуальні питання корекційної освіти. 2015. Вип. №5.

7. Черніченко Л. А. Досвід інноваційної діяльності логопедів дошкільних навчальних закладів в умовах інклюзивної освіти. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені В. Винниченка]. 2017. Вип. 156. С. 239-243. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2017_156_48 С. 239-243.

8. Черніченко Л. А. Стан університетської підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в інклюзивних умовах дошкільних закладів освіти. Інноваційна педагогіка. 2018. Вип.3. С. 68-71.

9. Хлистова Г. О. Інтегроване заняття з елементами LEGO-конструювання для дітей із ЗПР. Логопед. 2019. № 2 (98). С. 39-41.

10. Щетинин М. Н. Дыхательная гимнастика А. Н. Стрельниковой. М., 2006.

Інтернет-ресурси

1. <http://moodle.mnu.mk.ua/course/category.php?id=125>

2. <http://library.mk.ua> info@library.mk.ua

3. <http://e-catalog.mk.ua/>

4. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського представляє електронний каталог періодичних видань.

5. <http://www.library.edu-ua.net/id/485/> – Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського НАПН України.

6. <http://www.mon.gov.ua/> – Міністерство освіти та науки України – офіційний сайт.

7. <http://enc-dic.com/pedagogics> – педагогічний словник.

8. <http://uk.wikipedia.org/wiki> – Вікіпедія, вільна енциклопедія.

9. <http://www.npu.edu.ua> (elib@npu.edu.ua) – Електронна бібліотека НПУ імені М.П.Драгоманова.

10. <https://vseosvita.ua/library/> – Бібліотека методичних матеріалів для вчителів.

11. <https://www.pedrada.com.ua/> – Портал освітян України.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен

Засоби діагностики успішності навчання: поточний та підсумковий контроль, тестування

Опис навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	денна форма навчання	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – написання наукової статті на студентську науково-практичну конференцію.		Нормативна Семестр	
	Загальна кількість годин – 90	Спеціальність: 016 Спеціальна освіта	1-й
Лекції			
Тижневих годин для денної форми навчання: 6; аудиторних – 2; самостійної роботи студента – 4	Ступінь: магістра	10 год	
		Практичні	
10 год			
Лабораторні.			
10 год			
Самостійна робота			
http://moodle.mdu.edu.ua/my/	60 год		
	Вид контролю: екзамен		

Мова викладання: *українська*

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 10/20 год.: 10 год. – аудиторні заняття, 20 год. – самостійна робота. (30% ~70%)

Заочна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	заочна форма навчання	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – написання наукової статті на студентську науково-практичну конференцію.	Спеціальність: 016 Спеціальна освіта	Нормативна	
		Семестр	
		1-й	2-й
		Лекції	
		2 год	
		Практичні	
Загальна кількість годин – 90	Ступінь: магістра	4 год	
		Лабораторні.	
		4 год	
Самостійна робота			
http://moodle.mdu.edu.ua/my/		80 год	
		Вид контролю: екзамен	

Мова навчання – українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для заочної форми навчання – 10 год. – аудиторні заняття, 80 год. – самостійна робота (11%/89%).

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.

Тема 2. Змістовна, процесуальна, мотиваційна і організаційна сторони інновацій логокорекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.

Тема 3. Критерії педагогічних логотехнологій.

Тема 4. Особливості організації і провадження логотехнологій при порушеннях мовленнєвої діяльності.

Тема 5: Технології роботи з батьками дітей, що мають порушення мовленнєвої діяльності.

Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Педагогічна інноватика. Інноватика в логопедії

Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.

Кредит 2. Інновації логодіагностики, корекційно-розвиткових та виховних стратегій у роботі з дітьми із ТПМ

Тема 2. Змістовна, процесуальна, мотиваційна і організаційна сторони інновацій логокорекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.

Тема 3. Критерії педагогічних логотехнологій.

Кредит 3. Логопедична робота з батьками дітей із ТПМ

Тема 4. Особливості організації і провадження логотехнологій при порушеннях мовленнєвої діяльності

Тема 5: Технології роботи з батьками дітей, що мають порушення мовленнєвої діяльності.

3. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	У тому числі:					
	Усього	Л	П	Лаб.	Інд.	С.р.
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Педагогічна інноватика. Інноватика в логопедії						
Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	30	2	2	2		24
Усього:	30	2	2	2		24
Кредит 2. Інновації логодіагностики, корекційно-розвиткових та виховних стратегій у роботі з дітьми із ТПМ						
Тема 2. Змістовна, процесуальна, мотиваційна і організаційна сторони інновацій логокорекції порушень	16	2	2	2		10

мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.						
Тема 3. Критерії педагогічних логотехнологій	14	2	2	2		8
Усього:	30	4	4	4		18
Кредит 3. Логопедична робота з батьками дітей із ТПМ						
Тема 4. Особливості організації і провадження логотехнологій при порушеннях мовленнєвої діяльності	14	2	2	2		8
Тема 5: Технології роботи з батьками дітей, що мають порушення мовленнєвої діяльності.	16	2	2	2		10
Усього:	30	4	4	4		18

Заочна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	У тому числі:					
	Усього	Л	П	Лаб.	Інд.	С.р.
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Педагогічна інноватика. Інноватика в логопедії						
Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	30	2		2		26
Усього:	30	2		2		26
Кредит 2. Інновації логодіагностики, корекційно-розвиткових та виховних стратегій у роботі з дітьми із ТПМ						
Тема 2. Змістовна, процесуальна, мотиваційна і організаційна сторони інновацій логокорекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	16		2	2		12
Тема 3. Критерії педагогічних логотехнологій	14					14
Усього:	30		2	2		26

Кредит 3. Логопедична робота з батьками дітей із ТПМ						
Тема 4. Особливості організації і провадження логотехнологій при порушеннях мовленнєвої діяльності	18		2			16
Тема 5: Технології роботи з батьками дітей, що мають порушення мовленнєвої діяльності.	12					12
Усього:	30		2			28

**4. Теми лекційних занять
 Денна форма навчання**

№ п/п	Назва кредитів і тем	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна інноватика. Інноватика в логопедії.</i>		
1	Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	2
	Усього:	2
<i>Кредит 2. Інновації логодіагностики, корекційно-розвиткових та виховних стратегій у роботі з дітьми із ТПМ</i>		
2	Тема 2. Змістовна, процесуальна, мотиваційна і організаційна сторони інновацій логокорекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	2
3	Тема 3. Критерії педагогічних логотехнологій	2
	Усього:	4
<i>Кредит 3. Логопедична робота з батьками дітей із ТПМ</i>		
4	Тема 4. Особливості організації і провадження логотехнологій при порушеннях мовленнєвої діяльності	2
5	Тема 5: Технології роботи з батьками дітей, що мають порушення мовленнєвої діяльності.	2
	Усього:	4

Заочна форма навчання

№ п/п	Назва кредитів і тем	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна інноватика. Інноватика в логопедії</i>		
1	Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	2
	Усього:	2

<i>Кредит 2. Інновації логодіагностики, корекційно-розвиткових та виховних стратегій у роботі з дітьми із ТПМ</i>		
2	Тема 2. Змістовна, процесуальна, мотиваційна і організаційна сторони інновацій логокорекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	-
3	Тема 3. Критерії педагогічних логотехнологій	-
	Усього:	0
<i>Кредит 3. Логопедична робота з батьками дітей із ТПМ</i>		
4	Тема 4. Особливості організації і провадження логотехнологій при порушеннях мовленнєвої діяльності	-
5	Тема 5: Технології роботи з батьками дітей, що мають порушення мовленнєвої діяльності.	-
	Усього:	0

**5. Темі практичних занять
 Денна форма навчання**

№ п/п	Назва кредитів і тем	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна інноватика. Інноватика в логопедії</i>		
1	Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	2
	Усього:	2
<i>Кредит 2. Інновації логодіагностики, корекційно-розвиткових та виховних стратегій у роботі з дітьми із ТПМ</i>		
2	Тема 2. Змістовна, процесуальна, мотиваційна і організаційна сторони інновацій логокорекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	2
3	Тема 3. Критерії педагогічних логотехнологій	2
	Усього:	4
<i>Кредит 3. Логопедична робота з батьками дітей із ТПМ</i>		
4	Тема 4. Особливості організації і провадження логотехнологій при порушеннях мовленнєвої діяльності	2
5	Тема 5: Технології роботи з батьками дітей, що мають порушення мовленнєвої діяльності.	2
	Усього:	4

Заочна форма навчання

№ п/п	Назва кредитів і тем	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна інноватика. Інноватика в логопедії</i>		
1	Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	-
	Усього:	0
<i>Кредит 2. Інновації логодіагностики, корекційно-розвиткових та виховних стратегій у роботі з дітьми із ТПМ</i>		
2	Тема 2. Змістовна, процесуальна, мотиваційна і організаційна сторони інновацій логокорекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	2
3	Тема 3. Критерії педагогічних логотехнологій	
	Усього:	2
<i>Кредит 3. Логопедична робота з батьками дітей із ТПМ</i>		
4	Тема 4. Особливості організації і провадження логотехнологій при порушеннях мовленнєвої діяльності	
5	Тема 5: Технології роботи з батьками дітей, що мають порушення мовленнєвої діяльності.	2
	Усього:	2

6. Теми лабораторних занять

Денна форма навчання

№ п/п	Назва кредитів і тем	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна інноватика. Інноватика в логопедії</i>		
1	Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	2
	Усього:	2
<i>Кредит 2. Інновації логодіагностики, корекційно-розвиткових та виховних стратегій у роботі з дітьми із ТПМ</i>		
2	Тема 2. Змістовна, процесуальна, мотиваційна і організаційна сторони інновацій логокорекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	2
3	Тема 3. Критерії педагогічних логотехнологій	2
	Усього:	4
<i>Кредит 3. Логопедична робота з батьками дітей із ТПМ.</i>		
4	Тема 4. Особливості організації і провадження логотехнологій при порушеннях мовленнєвої діяльності	2

5	Тема 5: Технології роботи з батьками дітей, що мають порушення мовленнєвої діяльності.	2
	Усього:	4

Заочна форма навчання

№ п/п	Назва кредитів і тем	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна інноватика. Інноватика в логопедії</i>		
1	Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	2
	Усього:	2
<i>Кредит 2. Інновації логодіагностики, корекційно-розвиткових та виховних стратегій у роботі з дітьми із ТПМ</i>		
2	Тема 2. Змістовна, процесуальна, мотиваційна і організаційна сторони інновацій логокорекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	2
3	Тема 3. Критерії педагогічних логотехнологій	
	Усього:	2
<i>Кредит 3. Логопедична робота з батьками дітей із ТПМ</i>		
4	Тема 4. Особливості організації і провадження логотехнологій при порушеннях мовленнєвої діяльності	-
5	Тема 5: Технології роботи з батьками дітей, що мають порушення мовленнєвої діяльності.	-
	Усього:	0

**7. Самостійна робота
 Денна форма навчання**

№ п/п	Назва кредитів і тем	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна інноватика. Інноватика в логопедії</i>		
1	Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	24
	Усього:	24
<i>Кредит 2. Інновації логодіагностики, корекційно-розвиткових та виховних стратегій у роботі з дітьми із ТПМ</i>		
2	Тема 2. Змістовна, процесуальна, мотиваційна і організаційна сторони інновацій логокорекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	10
3	Тема 3. Критерії педагогічних логотехнологій	8
	Усього:	18

<i>Кредит 3. Логопедична робота з батьками дітей із ТПМ.</i>		
4	Тема 4. Особливості організації і провадження логотехнологій при порушеннях мовленнєвої діяльності	8
5	Тема 5: Технології роботи з батьками дітей, що мають порушення мовленнєвої діяльності.	10
Усього:		18

Заочна форма навчання

№ п/п	Назва кредитів і тем	Кількість годин
<i>Кредит 1. Педагогічна інноватика. Інноватика в логопедії</i>		
1	Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	26
Усього:		26
<i>Кредит 2. Інновації логодіагностики, корекційно-розвиткових та виховних стратегій у роботі з дітьми із ТПМ.</i>		
2	Тема 2. Змістовна, процесуальна, мотиваційна і організаційна сторони інновацій логокорекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.	12
3	Тема 3. Критерії педагогічних логотехнологій	14
Усього:		26
<i>Кредит 3. Логопедична робота з батьками дітей із ТПМ.</i>		
4	Тема 4. Особливості організації і провадження логотехнологій при порушеннях мовленнєвої діяльності	16
5	Тема 5: Технології роботи з батьками дітей, що мають порушення мовленнєвої діяльності.	12
Усього:		26

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання.

Написання наукової статті на студентську науково-практичну конференцію, пошук літературних джерел та оформлення і систематизація бібліографічних посилань, складання бібліографії

Основне завдання цього виду діяльності – навчити студентів написанню наукової статті на студентську науково-практичну конференцію, здійснювати пошук літературних джерел та оформлювати і систематизувати бібліографічні посилання, скласти бібліографію

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

0	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю.

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється відмінно, коли студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури. Аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

Студенту виставляється дуже добре, коли студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати на достатньому рівні.

Студенту виставляється добре, коли студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, але не має достатніх знань та вмінь для формування висновків, припускає несуттєві неточності.

Студенту виставляється достатньо, коли студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу, уміє використовувати знання у стандартних ситуаціях.

Студенту виставляється мінімально задовільно, коли студент володіє навчальним матеріалом поверхово та фрагментарно.

Кількість балів у кінці семестру повинна складати від 150 до 300 балів (за 3 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 3 кр. (іспит)

Поточне оцінювання та самостійна робота						КР 1-2	Накопичувальна система
T1	T2	T3	T4	T5			
60	60	60	60	60		10/10	300/100

*Примітка. Коефіцієнт для іспиту – 0,6. Іспит оцінюється в 40 б.

10 . Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

11. Методи навчання

- 1) наочні (спотерження, ілюстрація, демонстрація, ТЗН);
- 2) словесні (розповідь, опис, пояснення, доповнення, бесіда, диспут, дискусія, лекція)
- 3) практичні (вправи, практичні роботи, робота з книгою).

Інформаційні ресурси

1. <http://moodle.mnu.mk.ua/course/category.php?id=125>
2. <http://library.mk.ua> info@library.mk.ua
3. <http://e-catalog.mk.ua/>
4. <http://moodle.mnu.mk.ua/course/category.php?id=125>
5. <http://library.mk.ua> info@library.mk.ua
6. <http://e-catalog.mk.ua/>

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ

Вивчення курсу «Сучасні технології логопедичної роботи» має розпочатися з ознайомлення з програмою курсу, обов'язковими компонентами якої є: перелік тем, що підлягають засвоєнню; списки навчальних посібників і рекомендованої літератури; список контрольних питань; завдання для самостійного виконання.

Вивчати дану дисципліну слід, переходячи від теми до теми, нічого не пропускаючи і не забігаючи вперед. Це зумовлено внутрішньою логікою науки, рухом від простого до складного. Тільки так можна досягти повного розуміння дисципліни, правильної орієнтації в спеціальній літературі, формування власної точки зору.

Після ознайомлення з основною літературою по темі спробуйте самостійно відповісти на контрольні питання. Якщо це викликає труднощі, поверніться до відповідних глав або розділів підручника, займіться пошуком додаткової літератури. У процесі освоєння дисципліни вам необхідно: усвідомити її зв'язки з іншими галузями знань; засвоїти понятійний апарат; оволодіти необхідною інформацією; засвоїти основні досягнення в цій галузі знань; представити спектр невирішених проблем.

У процесі вивчення дисципліни необхідно виконувати письмові завдання, при підготовці яких слід приділити особливу увагу розкриттю основного змісту питання. Готуючи повідомлення на запропоновану тему, намагайтеся зрозуміти авторську логіку викладу матеріалу, зупиняйтеся на ключових моментах, не перевантажуйте повідомлення дрібними деталями. При підготовці електронних презентацій, що ілюструють ваше повідомлення, виносьте на слайди тільки найціннішу інформацію, намагайтеся представити її в графічній формі (діаграми, таблиці, графіки тощо), уникайте слайдів, що містять великий обсяг текстової інформації.

При роботі з різноманітними публікаціями ви можете погоджуватися з авторами, або, навпаки, аргументовано з ними полемізувати. Тільки так ви зможете сформулювати власну позицію.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЩОДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ

Реалізація завдань вивчення дисципліни передбачає активізацію самостійної роботи (СР) магістрантів. Магістрант повинен оволодіти фундаментальними знаннями, професійними вміннями та навичками діяльності за профілем, досвідом творчої та дослідницької діяльності задля вирішення нових проблем, досвідом соціально-оцінної діяльності. Уміння творчої, дослідницької, соціально-оцінної діяльності формуються в процесі самостійної роботи студентів.

У межах курсу використовуються наступні види СР: підготовка до лекцій, практичних занять, заліків, іспитів, виконання рефератів, завдань, проектів.

Методичне забезпечення СР: рекомендації до організації самостійної роботи студентів; тематика рефератів, контрольних робіт, практично-зорієнтовані завдання та ін. Досить широко представлені завдання аналітичного характеру, що потребують навичок роботи з науковими джерелами, публікаціями на актуальні теми теорії і практики логопедії в порівняльному аспекті, аналізу концептуальних підходів, що сформувалися в різні етапи розвитку науки, розуміння причин, механізмів, симптоматики мовленнєвих порушень, методів їх подолання та попередження.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ СТУДЕНТАМ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Одна з основних особливостей навчання у закладах вищої освіти полягає в тому, що постійний зовнішній контроль замінюється самоконтролем, активна роль в навчанні належить вже не стільки викладачеві, скільки студенту.

Основною формою роботи студента є робота на лекції, написання конспекту лекцій, рекомендованої літератури, активна участь на практичних та семінарських заняттях.

Але для успішної навчальної діяльності, її інтенсифікації необхідно враховувати наступні суб'єктивні чинники:

– наявність умінь, навичок розумової праці:

а) вміння конспектувати на лекції і при роботі з книгою;

б) володіння логічними операціями: порівняння, аналіз, синтез, узагальнення, визначення понять, правила систематизації і класифікації.

– специфіка пізнавальних психічних процесів: увага, пам'ять, мова, спостережливість, інтелект і мислення. Слабкий розвиток кожного з них стає серйозною перешкодою в навчанні.

– працездатність, яка забезпечується нормальним фізичним станом. Адже серйозне вчення – це великий багатосторонній і різноманітний процес. Результат навчання оцінюється не кількістю інформації, що повідомляється, а якістю її засвоєння, умінням її використовувати і розвитком здатності до подальшого самостійного опрацювання.

– відповідність обраної діяльності, професії індивідуальним здібностям. Необхідно виробити в собі вміння саморегуляції свого емоційного стану, усувати обставини, що порушують діловий настрій, заважають роботі.

– оволодіння оптимальним стилем роботи, який забезпечує успіх у діяльності. Чергування праці і пауз у роботі, періодів відпочинку, індивідуально обгрунтована норма тривалості сну, переваг вечірніх або ранкових занять, стресостійкість на іспитах і особливості підготовки до них,

– рівень вимог до себе, який визначається самооцінкою.

Адекватна оцінка знань, досягнень, недоліків – важлива складова самоорганізації людини, без неї неможлива успішна робота з управління своєю поведінкою, діяльністю.

Доцільним є виконання студентами деяких практичних завдань (зокрема, з логопедичного обстеження дітей і складання мовленнєвих карт і протоколів обстеження різних сторін мовлення) в період проходження педагогічної практики в освітніх установах.

На практичних заняттях, крім роз'яснень викладача, організуються бесіди, велике значення надається самостійній роботі студентів (виконання індивідуальних і колективних завдань різної тематики; виступи з реферативними доповідями з окремих навчальних питань; виконання практичних завдань по обстеженню мовлення дітей і складання конспектів індивідуальних логопедичних занять, їх обговорення та оцінка і ін.).

Рекомендується організація виступів студентів з досліджуваних питань не тільки на основі опрацювання спеціальної навчально-методичної літератури, а й матеріалів, накопичених в період проходження педагогічної практики або досвіду самостійної роботи в освітніх установах.

Ряд практичних занять із даного навчального курсу рекомендується проводити на базі спеціальних установ (спеціальні ЗДО, логопедичні групи при ЗДО загального і комбінованого виду). При проведенні практичних занять на базі спеціальних освітніх установ передбачаються різноманітні організаційні форми роботи за активною участю студентів у заходах, що здійснюються в цих установах (участь в методичних семінарах, конференціях, засіданнях педагогічної ради; відвідування відкритих занять педагогів-дефектологів та ін.). Крім перегляду занять в навчально-виховному закладі, процедури обстеження дітей логопедом, рекомендується демонстрація студентам відеофільмів і фотоматеріалів відповідної тематики на практичних заняттях.

МЕТОДИКА НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Першим етапом написання роботи є складання бібліографії з обраної наукової теми. У роботах подібного рівня не рекомендується обмежуватися лише навчальною літературою (підручниками, посібниками або методичними розробками), а обов'язково слід ознайомитися з кількома спеціальними науковими або науково-популярними дослідженнями, що підвищить якісний рівень роботи, її наукову цінність.

Наступним підготовчим етапом є глибоке вивчення навчальних джерел – знаходження найбільш яскравих документальних підтверджень фактам, що викладаються в контрольній роботі, ретельний аналіз та оцінка відповідних документів.

На наступному етапі здійснюється систематизація й узагальнення фактичного матеріалу – накопичення необхідного обсягу інформації відповідно до теми і структури роботи, відбір найбільш переконливих і вагомих даних, розташування їх у певній тематичній послідовності.

Вся підготовча робота завершується аргументованим та логічним викладенням особистих думок у письмовій формі. Головною умовою досягнення логічності під час написання контрольної роботи є чітке розуміння студентом мети, головних напрямків і кінцевого результату свого дослідження. Робота повинна бути переконливою, містити органічний зв'язок між окремими питаннями, а також між кожним з них і всією темою в цілому.

Обов'язково потрібно використовувати різноманітні види аргументів та доводів: порівняння, зіставлення, посилання на джерела тощо.

Робота над контрольною має бути послідовною, з чітким урахуванням її головних етапів, які передбачають:

- занурення у тему та зміст,
- складання плану,
- виявлення джерельної бази обраної проблеми,
- конспектування літератури і підбір цитат, які необхідно виписувати точно (а іноді й дослівно), із зазначенням сторінок розташування в тексті,
- власне написання контрольної роботи.

На початку обов'язково слід характеризувати ступінь розробки проблеми у літературі та навести приклади зв'язку із життєвими ситуаціями.

Приступаючи до розкриття змісту кожного пункту, слід повторити його найменування. Викладення матеріалу повинно бути самостійним, академічно благочинним, у разі цитування текст слід подавати у лапках і супроводжувати

посиланнями. Оформлення посилань – у квадратних дужках, наприклад: [4, 217], де перша цифра означає номер у переліку літератури, а друга – номер сторінки. В кінці кожного розкритого питання належить робити узагальнення.

Після розкриття теми треба зробити висновки та навести перелік літератури, що цитувалася та використовувалась при підготовці та написанні контрольної роботи.

ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота пишеться від руки або за допомогою технічних засобів.

За таких вимог:

- контрольна робота повинна бути охайно оформленою, розбірливо написана без скорочення слів (крім загальновідомих скорочень) у відповідні встановлені терміни;

- сторінки роботи повинні бути пронумеровані (нумерація наводиться у правому верхньому кутку листка), а також мати поля для зауважень;

- зміст контрольної роботи повинен відповідати планові та повністю розкривати питання плану;

- у тексті роботи слід виділяти й озаголовлювати відповідні розділи, запитання;

- в кінці контрольної роботи наводиться список використаної студентом літератури згідно встановлених вимог;

- контрольна робота може бути написана від руки або за допомогою технічних засобів і має бути підписана студентом із зазначенням дати її виконання.

При неповному та неправильному виконанні контрольної роботи і порушенні інших вимог контрольна робота не зараховується.

ПОРЯДОК ЗАРАХУВАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Робота, яка виконана студентом відповідно до необхідних вимог, перевіряється із виставленням відповідної оцінки. Позитивно оцінена контрольна робота є одним із видів обов'язкових навчальних робіт, за результатами виконання яких студент отримує допуск до семестрового контролю. Результати контрольної роботи враховуються при виставленні підсумкової оцінки. Якщо студент не складає екзамен (залік), контрольна робота залишається у нього для участі у повторній здачі. Контрольні роботи, які визнані викладачем незадовільними, повертаються студенту для повторного виконання. У такому разі викладач обґрунтовує невідповідність роботи критеріям оцінювання та надає термін для її доопрацювання, але не пізніше, ніж за тиждень до початку сесії.

При повторному незадовільному виконанні контрольної роботи студент не допускається до складання сесійного контролю.

Контроль кафедр із питань перевірки та своєчасного надання консультацій студентам у міжсесійний період здійснює завідувач кафедри університету.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1: Сучасний технологічний підхід до проблеми корекції порушень мовленнєвої діяльності, в тому числі комплексних (складних) порушень мовлення.

Практичне заняття.

Питання для обговорення та дискусії

Педагогічна інноватика.

1. У чому суть технологічності в освіті?
2. Що означає технологічний підхід у навчанні?
3. Чи спостерігаються кризи в освіті?
4. У рамках яких стратегій існують сучасні освітні системи?
5. Перелічити принципи педагогіки розвитку.
6. Розкрити зміст терміна «особистісно орієнтована освіта».

7. Схарактеризувати етапи розвитку технологічного підходу в освіті.
8. Порівняльний аналіз різних підходів до розкриття значення терміна «педагогічна технологія».
9. Наповніть змістом терміни: «освітні технології», «педагогічні технології», «технології навчання», «технології виховання», «персоніфіковані технології».
10. Наведіть приклади вітчизняних персоніфікованих технологій.

Обговорення творчого прекуту на тему: «Теоретичні, історичні та фактологічні передумови виникнення освітніх технологій як наукового явища».

Література

1. Васьков Ю. В. Педагогічні теорії, технології, освіта. – Харків, 2000.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. К. : Академвидав, 2004. 352 с. С.56-79.
3. Чернова Н. Інновації в освіті та нові підходи до методики активізації пізнавальної діяльності учнів. Сучасна школа України. 2009. №8. С.71

Інтернет-ресурси

1. Технології навчання в сучасній школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/tekhnologiyi-navchannya-v-suchasni-shkoli.html>

Практичне заняття.

Технології інтерактивного та концентрованого навчання

Питання для обговорення та дискусії

1. Поняття технології
2. Класифікація технологій. Загальна характеристика гуманітарних технологій
3. Особливості гуманітарних педагогічних технологій
4. Передумови створення
5. Сутність концентрованого та інтерактивного навчання
6. Варіанти реалізації технологій концентрованого та інтерактивного навчання.

Контрольні питання

- Якими особливостями традиційного навчання викликана до життя технологія концентрованого навчання?
- У чому мета концентрованого навчання?
- сутність концентрованого навчання?
- У чому особливість першого варіанту (моделі) концентрованого навчання?
- Чим другий варіант відрізняється від першого?
- Назвіть цілі самостійної роботи при концентрованому навчанні.
- Назвіть переваги концентрованого навчання.
- Назвіть недоліки концентрованого навчання.

Література

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. К. : Академвидав, 2004. 352 с. С.56-79.
2. Чернова Н. Інновації в освіті та нові підходи до методики активізації пізнавальної діяльності учнів. Сучасна школа України. 2009. №8. С.71

Інтернет-ресурси

1. Технології навчання в сучасній школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/tekhnologiyi-navchannya-v-suchasni-shkoli.html>

Практичне заняття

Технологія інтегрованого навчання

Питання для обговорення та дискусії

1. Технологія інтеграції особистісно орієнтованої освіти
2. Інтегроване планування
3. Каскадна модель інтегрованого планування й інтегрований день.

Ресурси

1. Островерхова Н. Інтегрований урок та його аналіз / Режим доступу: <http://osvita.ua/school/technol/714>

2. Що таке інтеграція? Інтегровані уроки. / Режим доступу: http://teacher.at.ua/publ/shho_take_integracija_integrovani_uroki/19-1-0-3457

3. Ковальова В. І. Інтеграція навчального процесу як чинник розвитку пізнавальної активності учнів / Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/8032.

Практичне заняття

Інноваційні технології у спеціальній освіті

Блоки обговорення

I. Загально-педагогічні технології:

1. Розвиткове навчання;
2. Різномірне навчання;
3. Вальфдорська педагогіка;
4. Особистісно-орієнтоване навчання.

II. Локальні педагогічні технології

1. Проблемно-пошукова діяльність;
2. Створення ситуації успіху;
3. Технологія саморозвитку М. Монтесорі;
4. Індивідуалізація навчання.

III. Частково-педагогічні технології:

1. Технологія розвитку творчості;
2. Сугестивна технологія (аутогенне тренування);
3. Навчальне проектування.

IV. Інформаційні технології

1. Навчання за допомогою комп'ютерів та комп'ютерних комунікацій
2. Інформатизація навчання;
3. Дистанційне навчання;
4. Мультимедіа-навчання;
5. Цифровізація навчання;
6. Телекомунікаційні технології.

Література

1. Артеменко В. Навчатися граючись: використання ігрових форм і методів навчання. Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2012. № 6. С. 42-43.
2. Бех І.Д. Законопростір сучасного виховного процесу. Педагогічний пошук. 2004. № 1. С. 8-11.
3. Бреславська Г. Проектна технологія у професійній підготовці майбутніх учителів. Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, проблеми, перспективи : зб. наук. пр. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. Т.1. С. 188-193.
4. Варзацька Л. Методика розвивального навчання. Директор школи. 2003. № 5-6. С. 47-61.
5. Ващенко О. Готовність вчителя до використання здоров'я-збережувальних технологій у навчально-виховному процесі. Здоров'я та фізична культура. 2006. № 8. С. 1- 6
6. Власенко Л.В. Переваги та недоліки дистанційного навчання. Професійна підготовка педагога: історичний досвід і виклики сучасності : зб. наук. пр. Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. Івана Франка, 2013. С. 224-228.
7. Горбатюк О. В. Особистісно орієнтований підхід до навчання в ВНЗ у сучасних умовах Зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Серія педагогічна. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2014. Вип. 20. С. 252-253.
8. Дичківська І. А. Інноваційні педагогічні технології : підручник. К.: Академвидав, 2015. 304 с.
9. Д'ячков П. Р. Використання сучасних освітніх технологій з метою формування відповідального ставлення до майбутньої професійної діяльності. Вісник Глухівського національного педагогічного університету 563 ім. Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки. Глухів : ГНПУ ім. Олександра Довженка, 2012. Вип. 20. С. 139–143.

10. Захарова Л. В. Методологічні основи організації особистісно орієнтованого навчання школярів. Педагогіка формування твор. особистості у вищ. і загальноосвіт. школах : зб. наук. пр. Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2014. Вип. 36. С. 468-472.

11. Кисельова О. І. Застосування технологій проблемного навчання в умовах стандартизації вищої освіти. Наука і освіта. 2013. № 1/2. С. 169-172.

12. Коберник О. М. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/7686/85/>.

13. Нечипорук Л. І. Особистісно орієнтовані педагогічні технології в навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : збірник наукових праць. Рівне : РДГУ, 2012. Вип. 5. С. 26–30.

14. Нечипорук Л. Портфоліо – технологія як інноваційна особистісно орієнтована технологія навчання у ВНЗ. Нова педагогічна думка. 2014. № 1. С.22-25.

Практичне заняття.

Сучасний підхід до проблеми комплексних (складних) порушень мовлення.

Теоретичний скринінг.

1. Загальні питання теорії навчання дітей з комплексними порушеннями мовлення.

2. Види і форми комплексних порушень мовлення (дизартрія, ринолалія, алалія; загальний недорозвиток мовлення, фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення).

Практичні завдання:

1. Визначте переваги та недоліки системної логокорекції.
2. Які методи, на Вашу думку, найбільш ефективні в роботі з дітьми з комплексними порушеннями мовлення?
3. Запропонуйте презентацію класифікацій мовленнєвих порушень.
4. Визначте позитивні і негативні сторони організації практичної роботи студентів з дітьми з комплексними порушеннями мовлення.

Завдання для самостійної роботи.

Узальнити та представити у вигляді презентацій повідомлення (доповідь):

1. Технологія і техніка підготовки і проведення логопедичного заняття.
2. Методика проведення консультацій для батьків та індивідуальних занять з дітьми.

Практичне заняття..

Групи дітей з комплексними порушеннями мовлення.

Теоретичний скринінг.

1. Психолого-педагогічна характеристика контингенту дітей спеціалізованих груп.
2. Обладнання логопедичного кабінету.
3. Аналіз логопедичних занять.

Завдання для самостійної роботи.

1. Складіть графічну схему основних спеціалізованих груп дошкільних установ.
2. Проаналізуйте літературу і складіть перелік обладнання кабінетів логопеда, методиста, психолога, музичного керівника, спортивного та музичного залів, групових та інших відвідувань.

Практичне заняття.

Особливості організації і технології логопедичної роботи при комплексних порушеннях мовлення

Теоретичний скринінг.

1. Особливості координації роботи колективу дитячого садка.
2. Проведення консультацій з батьками.
3. Складання плану спостережень за діяльністю дітей на логопедичних заняттях, заняттях вихователя, музичного керівника та ін., в ході режимних моментів.
4. Основні принципи складання психолого-педагогічної характеристики на дитину дошкільного віку.

Завдання для самостійної роботи.

1. Складіть тематичний перелік бесід вихователя з батьками.
2. Проаналізуйте літературу і розробіть план бесіди вихователя з батьками.
3. Дайте визначення методу спостереження.
4. Складіть план спостереження за дитиною в процесі проведення ігор.

Практичне заняття.

Логопедична робота з дітьми із сенсорними порушеннями.

План:

Теоретична частина.

1. Визначення «сенсорні порушення розвитку». Класифікація сенсорних порушень розвитку.
2. Особливості логопедичної роботи при сенсорних порушеннях. Зміст та методика логопедичної роботи.

Завдання

1. У вигляді схеми представити класифікацію сенсорних порушень розвитку.
2. У вигляді таблиці представити зміст та методику логопедичної роботи при сенсорних порушеннях.

Література

1. Логопедія: підручник; за ред. М. К. Шеремет. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.
2. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення: Монографія. Миколаїв : Іліон, 2017. 261 с.
3. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції : монографія / [авт. кол.: Н. В. Савінова [та ін.]. Миколаїв: Іліон, 2017. 269 с.
4. Тарасун В. В. Основи теорії і практики логодидактики: підручник для вищих навчальних закладів. К.: «Каравела», 2017. 282-296 с.
5. Хрестоматія з логопедії: Навчальний посібник / М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. К.: КНТ, 2006. 360 с.

Практичне заняття.

Особливості організації і технології логопедичної роботи з дітьми із комплексними порушеннями

Теоретичний скринінг.

1. Особливості координації роботи колективу освітнього закладу, де перебувають діти з комплексними порушеннями. Робота в інклюзивному закладі.
2. Технології роботи з батьками дітей із комплексними порушеннями. Проведення консультацій з батьками.

Завдання:

1. Складіть тематичний перелік бесід з батьками дітей із комплексними порушеннями.
2. Проаналізуйте літературу і розробіть план бесіди з батьками. Вибір теми зробіть самостійно

Практичне заняття.

Особливості логопедичної допомоги дітям з порушеннями інтелектуальної сфери

1. Складання календарного та перспективного плану роботи з логокорекції мовленнєвої діяльності РВ дітей.
2. Основні напрямки логокорекції мовленнєвої діяльності РВ дітей:
  - а) звуковимова
  - б) лексична сторона мовлення;
  - в) граматики і зв'язне мовлення.

Завдання

Відповіді на запитання представити у вигляді таблиці

Література

1. Логопедія: підручник. – [Шеремет М. К., Тарасун В. В., Конопляста С. Ю. та ін.]; за ред. М. К. Шеремет. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.
2. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення: Монографія. Миколаїв : Іліон, 2017. 261 с.
3. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції : монографія / [авт. кол.: Н. В. Савінова [та ін.]. Миколаїв: Іліон, 2017. 269 с.
4. Тарасун В. В. Основи теорії і практики логодидактики: підручник для вищих навчальних закладів. К.: «Каравела», 2017. 282-296 с.
5. Хрестоматія з логопедії: Навчальний посібник / М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. К.: КНТ, 2006. 360 с.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Лабораторне заняття

Спостереження за роботою педагогів різного профілю з дітьми, що мають мовленнєві порушення.

Мета: знайомство зі специфікою діяльності музичного керівника і вихователя з фізичної культури.

Практичний скринінг.

1. Відвідування та аналіз музично-ритмічного заняття.
2. Відвідування та аналіз фізкультурного заняття.

Завдання для самостійної роботи.

1. Проаналізувати цілі та завдання музично-ритмічних і фізкультурних занять.
2. Розкрити взаємозв'язок логопедичних і музично-ритмічних занять.

Лабораторне заняття

Вивчення особистих справ дітей із мовленнєвими порушеннями.

Мета: ознайомити зі змістом документації логопеда і вихователя в ЗДО для дітей із ТПМ.

Практичний скринінг.

1. Знайомство з медико-педагогічної документацією
2. Вивчення мовленнєвих карток, індивідуальних зошитів, робіт дітей.
3. Аналіз інформації, отриманої в процесі вивчення особистих справ дітей

Завдання для самостійної роботи.

1. Складіть перелік основних документів логопеда.
2. Проаналізуйте зміст мовленнєвої карти. Обґрунтуйте логопедичний висновок. Складіть перспективний план роботи з дитиною.

Лабораторне заняття.

Підготовки та проведення корекційно-розвиткової роботи.

Мета: навчити підготовки та проведення фрагментів занять.

План проведення заняття.

1. Участь студентів в підготовці та проведенні фрагментів занять з дітьми (ігрових, фронтальних і індивідуальних).
2. Проведення студентами корекційно-виховної роботи (розвиток у дітей із ТПМ загальної, дрібної й артикуляційної моторики, закріплення навичок нормативного мовлення тощо).

Завдання для самостійної роботи.

1. Складіть комплекс пальчикової гімнастики.
2. Складіть комплекс артикуляційної гімнастики для різних груп звуків.
3. Складіть серію ігор з формування мовленнєвого дихання.

Лабораторне заняття.

Вивчення особистих справ дітей із ТПМ

Мета: познайомити зі змістом документації логопеда і вихователя в дитячому садку для дітей з вадами мовлення.

План проведення заняття.

1. Знайомство з медико-педагогічною документацією
2. Вивчення та аналіз мовленнєвих карток, індивідуальних зошитів, робіт дітей.

Завдання для самостійної роботи.

1. Складіть перелік основних документів учителя-логопеда.
2. Проаналізуйте зміст мовленнєвої картки. Обґрунтуйте логопедичний висновок. Складіть індивідуальний план логокорекції.

Лабораторне заняття.

Особливості роботи колективу ЗДО з родинами дітей із ТПМ

Мета: ознайомити з напрямками роботи з батьками дітей із ТПМ

План проведення

1. Особливості координації роботи ЗДО з родинами.
2. Проведення консультацій з батьками дітей із ТПМ.

Завдання для самостійної роботи.

1. Складіть тематичний перелік бесід з батьками.
2. Презентація літератури для батьків

Лабораторне заняття

Логопедична допомога дітям із комплексними порушеннями.

Теоретичний скринінг.

1. Психолого-педагогічна характеристика дітей з комплексними порушеннями.
2. Логопедична допомога в умовах центру соціальної реабілітації. Обладнання логопедичного кабінету.
3. Особливості логопедичних занять в центрі соціальної реабілітації.

Завдання:

1. Скласти схему психолого-педагогічного обстеження дитини з комплексними порушеннями. (*Виконується індивідуально*).
2. Представити модель логопедичного кабінету центру соціальної реабілітації. (*Виконується індивідуально*).
3. Презентація логопедичного супроводу в умовах центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів. (*Групова робота*).

Література

1. Корекція психосоціального розвитку дітей з церебральним паралічем у реабілітаційному центрі / [Т. Д. Ілляшенко, А. Г. Обухівська, О. В. Романенко, Н. С. Скрипка]. К.: ДЦССМ, 2003. 346 с.

2. Федорович Л. О. Професійна діяльність логопеда в умовах реабілітаційного центру. Імідж сучасного педагога. № 9 – 10. 2008. С. 58-62.

3. Шпак В. П. Реабілітаційна педагогіка: Навчальний посібник. Полтава: АСМІ, 2006. 328 с.

Лабораторне заняття

Особливості організації логопедичної роботи при комплексних порушеннях мовлення

Теоретичний скринінг.

1. Основні принципи складання психолого-педагогічної характеристики на дитину дошкільного віку з комплексними порушеннями.

2. Складання плану спостережень за діяльністю дітей на заняттях логопеда, вихователя, музичного керівника, в ході режимних моментів.

3. Проведення консультацій з педагогами.

Завдання для самостійної роботи.

(форма представлення матеріалу за вибором студента)

1. Складіть тематичний перелік бесід з вихователями, музичними керівниками.

2. Проаналізуйте літературу і розробіть план бесіди з вихователями.

3. Дайте визначення методу спостереження. Складіть план спостереження за дитиною з комплексними порушеннями в процесі проведення ігор.

Література

1. Дегтяренко Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: [Навчальний посібник] / Т. М. Дегтяренко, Л. С. Вавіна. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2008. – 302с.

2. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.

3. Луценко І. Розробляємо індивідуальну програму розвитку: крок за кроком // Заступник директора школи. 2016. № 6. С. 24 – 33.

4. Миронова С. П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.

5. Миронова С. П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності : підручник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. 260 с.

6. Миронова С. П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 264 с.

7. Реабілітаційний супровід навчання неповносправних дітей: методичний посібник /Укл.: А. Луговський, М. Сварник, О. Падалка. Львів: Колесо, 2008. 144 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання індивідуальних завдань:

Критеріями оцінювання анотацій наукових статей є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті.

Критеріями оцінювання роботи з першоджерелами є здатність студента тезово розкрити зміст запропонованого матеріалу.

Оцінювання плану-конспекту логопедичного заняття відбуватиметься за такими критеріями: наявність чіткої структури заняття; відповідність поставленим корекційним завданням; використання інноваційних методик.

Оцінювання повідомлення (доповіді) здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела.

Критерії оцінювання контрольної роботи. Максимальна кількість балів, які можна отримати за виконання контрольної роботи – 20 балів.

Критерії оцінювання під час підсумкового контролю. Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення використання яких передбачає навчальна дисципліна: технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор), використання програми Google Classroom, Google Forms, Moodle.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Алехина Ю. В. Инновационные технологии когнитивного развития детей в процессе логопедических занятий. Науковедение. 2013. №5. С. 1-9.
2. Аніщенко О. В., Яковець Н. І. Сучасні педагогічні технології. Ніжин. 2007. 199 с.
3. Архипова Е. Ф. Логопедическая работа с детьми раннего возраста : учеб. пособие. М. : АСТ: Астрель, 2007.
4. Базима Н. В. Значення музикотерапії для розвитку мовлення у дітей з аутистичними порушеннями. Логопедія. 2013. № 3. С. 3-8. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/logoped_2013_3_2
5. Баль Н. Н., Дроздов Н. В. Логопедическая работа с детьми дошкольного возраста с тяжелыми нарушениями речи : учеб-метод. пособие. Минск : Адукацыя і выхаваніе, 2010.
6. Батищева Г. Музикотерапія як метод психокорекції. Психолог. 2005. № 14. С. 25-32.
7. Борозинец Н. М., Шеховцова Т. С. Логопедические технологии: Учебно-методическое пособие. Ставрополь, 2008. 224 с.
8. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ. 2004. 218 с.
9. Заковоротна Н. О. Су-джок терапія в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації матеріали VIII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (15 лютого 2019 року, м. Суми). Суми, 2019. С. 67-71.

10. Замелюк М. Казкотерапія як інноваційна здоров'язбережувальна технологія у просторі сучасного дошкільного закладу. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Л.Українки. 2017. С.14-19.

11. Качуровська О. Б. До проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні дітей з особливими освітніми потребами. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. Вип. 27. С. 71-75.

12. Козак Л. В. Підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності: технологічний аспект. Педагогічний процес: теорія і практика. 2014. Вип. 3. С. 73-78

13. Коновалова Л. М., Ласточкіна О. В. Казкотерапія як засіб корекції мовлення дітей дошкільного віку. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації. 2017. С. 28-31.

14. Логопедія: підручник. За ред. М. К. Шеремет. Вид. 5-те. К: Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.

15. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Загальна редакція Л. Малогулко. Київ, 2018. 208 с.

16. Ласточкіна О. В. Використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності логопеда. Актуальні питання корекційної освіти. 2019. Вип. 12.

17. Мовчан Н. Логопедична символіка : практичні поради. Дефектолог. 2014. № 7. С. 1–36.

18. Гаврилова Н. С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. 200 с.

19. Рібцун Ю. В. Види логопедичного масажу в роботі з дітьми із порушеннями мовленнєвого розвитку. Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільськ. нац. ун-ту ім. Г. Огієнка; гол. ред. П. С. Каньоса. Вип. 14. Кам'янець-Подільський : КПНУ 2013. С. 368–372.2.

20. Савінова Н. В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення: Монографія. Миколаїв : Іліон, 2017. 261 с.

21. Савінова Н. В. Інноватика в логопедії. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III(36), Issue: 74, 2015. С.51-55.

22. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції : монографія / [авт. кол.: Н. В. Савінова [та ін.]. Миколаїв: Іліон, 2017. 269 с.

23. Тарасун В. В. Основи теорії і практики логодидактики: підручник для вищих навчальних закладів. К.: «Каравела», 2017. 282-296 с.

24. Шарапова О.В. Лего-технології на логопедичних заняттях. Логопед. 2019. № 9 (105). С. 17-26.

Допоміжна:

1. Боряк О. В. Специфіка формування семіотичної підсистеми мови при дизонтогенезі розвитку (розумовій відсталості). 2015. Вип.№5.

2. Касьян М. В., Шибаєва Р. В. Вплив музичної терапії на дітей з розладами спектру аутизму. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2013. Вип. 24. С. 292-296.

3. Король А. В. Логопедичний супровід сімей засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Актуальні питання корекційної освіти. 2019. Вип. 13.

4. Мудрик О. І. Пальчикові ігри – запорука успішного розвитку дитини: [арттерапія на допомогу вчителю музики]. Мистецтво в школі. 2014. № 8.

5. Муравйова Н. В., Федорова О. О. Формування інноваційного простору дошкільної освіти. Київ. 2012. С.13-22

6. Пінчук Ю. В. Наукові засади формування навички фонематичного аналізу слова у дітей з вадами мовлення. Актуальні питання корекційної освіти. 2015. Вип.№5.

7. Черніченко Л. А. Досвід інноваційної діяльності логопедів дошкільних навчальних закладів в умовах інклюзивної освіти. Наукові записки

[Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. 2017. Вип. 156. С. 239-243. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2017_156_48 С. 239-243.

8. Черніченко Л. А. Стан університетської підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в інклюзивних умовах дошкільних закладів освіти. Інноваційна педагогіка. 2018. Вип.3. С. 68-71.

9. Хлистова Г. О. Інтегроване заняття з елементами LEGO-конструювання для дітей із ЗПР. Логопед. 2019. № 2 (98). С. 39-41.

10. Щетинин М. Н. Дыхательная гимнастика А. Н. Стрельниковой. М., 2006.

Інтернет-ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського представляє електронний каталог періодичних видань.

2. <http://www.library.edu-ua.net/id/485/> – Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського НАПН України.

3. <http://www.mon.gov.ua/> – Міністерство освіти та науки України - офіційний сайт.

4. <http://enc-dic.com/pedagogics> – педагогічний словник.

5. <http://uk.wikipedia.org/wiki> – Вікіпедія, вільна енциклопедія.

6. <http://www.npu.edu.ua> (elib@npu.edu.ua) – Електронна бібліотека НПУ імені М.П.Драгоманова

7. <https://vseosvita.ua/library/> – Бібліотека методичних матеріалів для вчителів

8. <https://www.pedrada.com.ua/> – Портал освітян України

ПРИКЛАДИ ВИКОНАННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Тема: Логопедична допомога дітям із комплексними порушеннями.

План

1. Психолого-педагогічна характеристика дітей з комплексними порушеннями.
2. Логопедична допомога в умовах центру соціальної реабілітації. Обладнання логопедичного кабінету.
3. Особливості логопедичних занять в центрі соціальної реабілітації.

Завдання:

1. Скласти схему психолого-педагогічного обстеження дитини з комплексними порушеннями.
2. Представити модель логопедичного кабінету центру соціальної реабілітації.
3. Презентація логопедичного супроводу в умовах центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів.

1. Психолого-педагогічна характеристика дітей з комплексними порушеннями.

До дітей зі складним дефектом належать діти, які мають порушення розвитку сенсорних функцій (зору, слуху) у поєднанні з інтелектуальною недостатністю інтелектуальні порушення).

Сьогодні виділяють такі групи дітей зі складним дефектом: розумово відсталі глухі або слабочуючі; розумово відсталі слабозорі або сліпі; сліпоглухонімі; глухі слабозорі.

У практиці зустрічаються також діти з множинними порушеннями – діти з інтелектуальними порушеннями й сліпоглухі, діти з порушеннями опорно-рухового апарату в поєднанні з порушенням органів слуху або зору.

Складні порушення – це не просто сума двох (а іноді і більше) порушень; воно є якісно своєрідним та має свою структуру, яка відрізняється від порушень, що складають складний дефект.

Загальною закономірністю розвитку дітей зі складними порушеннями є особлива обтяжливість умов раннього розвитку дитини. Наявність не одного, а двох і більш первинних порушень надзвичайно зменшує контакт дитини із навколишнім світом, вона потрапляє в умови депривації – недостатність в умовах ізоляції (сенсорної, материнської, культурної). Це призводить до недорозвитку як окремих функцій (наочні дії, формування образів предметів, просторове орієнтування й моторика, емоційно-духовний контакт із дорослими та спілкування), так і до затримки психічного розвитку. Положення посилюється тим, що матеріальне та соціальне середовище, як правило, залишаються мало пристосованими до особливостей пізнавальної діяльності такої дитини. Надалі, коли дитина потрапляє в умови спеціальної освіти, яка активно стимулює її розвиток, виявляється, що її стартова позиція гірша, ніж у інших дітей із порушеним розвитком.

Так, сліпоглухі діти у своєму розвитку істотно відрізняються від інших категорій дітей з порушеннями психофізичного розвитку (глухих, сліпих та ін.). Відсутність зору та слуху обумовлює значну ізоляцію дитини від зовнішнього світу, і тому її психіка не одержує належного розвитку. Така дитина нерідко сприймається оточуючими як глибоко розумово відстала: у неї різко обмежене пізнання навколишньої дійсності, порушені можливості спілкування з людьми та формування навичок і норм поведінки. Проте, на відміну від дійсно розумово відсталої дитини, сліпоглуха дитина володіє потенційними можливостями для розумового розвитку. Особливо ці можливості в дітей та підлітків із пізньою сліпоглухотою, які уникнули впливу сенсорної депривації в ранньому віці і зберегли мовлення.

Характерним наслідком складних порушень розвитку є зменшення доступних каналів компенсації порушень, різке зниження засобів компенсації. Так,

при сліпоті компенсація у сприйнятті дитиною навколишнього світу здійснюється значною мірою через слух і дотик, які мають бути збережені. При глухоті – через зір, кінестетичні, тактильно-вібраційні сприйняття, проте при поєднанні уражень зору і слуху, сліпоглухоті, шляхи компенсації через слух і зір виявляються перекритими й можуть бути використані лише в разі часткового збереження цих функцій.

Завдання педагога полягає в тому, щоб виявити шляхи розвитку орієнтовної діяльності дитини. Так для сліпоглухої дитини основну роль в розвитку сприйняття виконують дотик і кінестетичні відчуття. Крім того, можливий значний компенсаторний розвиток нюху, який значною мірою замінює втрачені зір та слух.

Вирішальним чинником розвитку буде включення дитини в процес культурного розвитку, засвоєння нею в процесі навчання суспільно виробленого історичного досвіду суспільства. Виведення дитини із ситуації ізольованості від навколишнього світу – матеріально-наочної та соціальної – найперше завдання в пошуках шляхів компенсації складного порушення.

У контексті культурного розвитку провідне місце займає оволодіння дитиною мовленням. У цьому значенні використання в компенсаторному процесі сенсорних каналів набуває до певної міри підпорядковане значення. Можливості розумового розвитку дітей зі складним сенсорним порушенням принципово не слід визнавати обмеженими. Урешті-решт вони залежать від рівня розвитку спеціальної педагогіки як науково-практичної дисципліни.

Професором А.І. Мещеряковим (1974) було сформульовано низку умов, які забезпечують засвоєння сліпоглухою дитиною суспільно вироблених знань та формування в неї специфічної людської поведінки. Це, по-перше, практичні дії з предметами, без чого неможливо сформувати повний образ предмету. По-друге, використання способів дії з речами, що входять у безпосереднє оточення людини. По-третє, спрямованість дій на задоволення потреб дитини.

Використовуючи метод так званої спільно-розділеної дії, який полягає в тому, що дорослий розвиває у сліпоглухої дитини способи самообслуговування, цілеспрямовано зменшує власну активність і передає дитині свої функції.

Повноцінна соціальна взаємодія із зовнішнім середовищем вперше організовується через доступне при сліпоглухоті самообслуговування і ручну працю. Саме в цій сфері в дитини утворюються початкові форми культурної поведінки. Соціально-емоційний контакт дорослого (педагога, батьків) і сліпоглухої дитини вводить її до світу людських відносин. Пізнання миру істотно збагачується, якщо дитина включається в колективну побутову працю.

Оволодіння функціями навколишніх предметів в процесі навчання є необхідною умовою реального пізнання зовнішнього світу, виступає засобом розвитку пізнавальної діяльності дитини, зокрема, формування в неї сенсорних процесів.

Проте, ще до оволодіння функціями предметів дитина вступає в комунікативні відносини з дорослими, і спеціальна психологія стала звертати пильнішу увагу на процес формування ранніх форм домовленнєвого спілкування, прагнучи знайти резерви підвищення комунікативної активності дитини і в можливо більш ранні терміни вивести дитину на комунікацію за допомогою символів, що повинно ефективно відобразитися на розумовому розвитку. Розвиток засобів спілкування в сліпоглухих дітей ґрунтується на такій схемі. На основі засвоєння дитиною наочних дій та їх узагальнення за допомогою образотворчих жестів, які символізують наочні дії, дитину навчають спілкуванню за допомогою цих жестів. Щоб познайомити дитину з жестом, дорослий постійно попереджає застосуванням жесту відповідні наочні дії. Потім дитину знайомлять зі смисловими аналогами жестів – першими короткими словами, які передаються їй в дактильній або письмовій формі.

Таким чином вводять дитину в мовленнєву комунікацію. Далі в дитини в процесі спілкування та при вивченні мовлення як засобу спілкування послідовно формують граматичну будову мовлення та лексику. Оволодіння мовленням та

можливість навчання в масовій школі стає вирішальним чинником соціальної реабілітації учнів зі складними порушеннями розвитку. Освітні можливості таких учнів стають тоді порівняними із освітніми можливостями інших дітей з відхиленнями в розвитку.

Спеціальні завдання спеціальних навчальних закладів, у яких знаходяться діти зі складними порушеннями, полягають у формуванні пізнавальної та практичної діяльності дітей даної категорії, формуванні просторового орієнтування, словесного мовлення в різних його формах (дактильній; письмовій – крупним шрифтом, якщо дозволяє залишковий зір учнів; рельєфно-точковій за системою Брайля; усній), включенні сліпоглухих підлітків у соціально-побутове оточення, навчанні доступної професії. Використовуються спеціальні технічні засоби: звукопідсилювальна апаратура, оптичні засоби. Науково і методично організована система освіти сліпоглухих осіб дозволяє опанувати програмою середньої школи, а деяким із них і закінчувати вищі навчальні заклади.

2. Логопедична допомога в умовах центру соціальної реабілітації. Обладнання логопедичного кабінету.

Вся система виховання і навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку носить корекційно-реабілітаційний характер. Зміст логопедичної роботи складають напрями: абілітація, реабілітація та корекція мовленн, за якими здійснюється розробка індивідуальних логопедичних програм.

Завданнями логопедичної роботи в умовах реабілітаційного центру є:

- обстеження та відбір дітей,
- проведення корекційно-логопедичної роботи,
- загальний розвиток дітей із комплексними порушеннями,
- формування мовленнєвих передумов до засвоєння грамоти,
- пропаганди логопедичних занять серед батьків та інших педагогів, що працюють з дитиною,
- ведення документації та обліку.

Логопедична робота з дітьми з комплексними порушеннями розвитку, вимагає врахування і аналізу стану не лише всіх компонентів мовленнєвої діяльності, а й немовленнєвих функцій, що зумовлюють специфічність методики комплексної логопедичної роботи. Своєрідність логопедичної роботи з дітьми із комплексними порушеннями полягає в компенсації порушень мовлення, що здійснюється переважно в процесі роботи за трьома напрямками: корекція, абілітація та реабілітація з урахуванням стану зору, слуху, особливостей способів сприйняття, рухових можливостей та стану складових компонентів мовлення.

Напрями і зміст логопедичної роботи з дітьми з комплексними порушеннями в умовах центру соціальної реабілітації

Абілітація	Реабілітація	Корекція
Робота з розвитку розуміння зверненого мовлення	Робота з розвитку розуміння мовлення	
Створення мотивації для розвитку спілкування	Створення мотивації для розвитку спілкування	Створення мотивації для розвитку спілкування
Логопедичне обстеження	Логопедичне обстеження	Логопедичне обстеження
Підготовка мовленнєвого апарату (дихання, голосу, артикуляції)	Підготовка мовленнєвого апарату (дихання, голосу, артикуляції)	Підготовка мовленнєвого апарату (дихання, голосу, артикуляції)
Розвиток психічних процесів.	Розвиток психічних процесів	
Уточнення і розширення словникового запасу.	Відновлення номінативного словника.	
Засвоєння граматичних категорій.	Відновлення граматичних категорій.	
Підготовка до зв'язного мовлення	Відновлення зв'язного мовлення	Розвиток зв'язного мовлення

Відновлення писемного мовлення	Розвиток писемного мовлення	
Відновлення усного і писемного мовлення		
Розвиток фонематичного сприйняття, фонематичного аналізу, синтезу.	Розвиток фонематичного сприйняття, фонематичного аналізу, синтезу та уявлень.	Розвиток фонематичного сприйняття, фонематичного аналізу, синтезу та уявлень.
Формування правильної звуковимови	Відновлення й уточнення правильної звуковимови	Формування правильної звуковимови (постановка, автоматизація, диференціація)
Формування комунікативних умінь і навичок	Відновлення комунікативних умінь і навичок	Формування комунікативних умінь і навичок
Включення у діалогічне спілкування	Розвиток та удосконалення діалогічного спілкування	
Включення до монологічного мовлення	Оволодіння грамотою. Підготовка до навчання в школі.	Оволодіння грамотою. Підготовка до навчання в школі.

Отже, зміст логопедичної роботи з дітьми із комплексними порушеннями в умовах соціально-реабілітаційного центру має специфіку, зумовлену потребами таких дітей, які можна реалізовувати у таких напрямках: абілітаційному, реабілітаційному й корекційному.

Планування, розташування та перелік обладнання логопедичного кабінету.

На дверях кабінету має бути табличка «Логопедичний кабінет» та графік роботи вчителя-логопеда.

Логопедичний кабінет доцільно розділити на зони:

1. Робочі зони:

- зона корекції звуковимови (у настінного дзеркала);
- зона виправлення і профілактики порушень усного і писемного мовлення (парти, дошка, індивідуальні дзеркала);
- зона методичного, дидактичного й ігрового супроводу (посібники, ТЗН, робочий стіл логопеда);

2. Ігрова зона;

3. Релаксаційна зона (кушетка для проведення масажу, м'які іграшки, м'які меблі для розслаблення дітей, що заїкаються);

4. Інформативна зона для батьків і педагогів (планшети, стенди постійного та змінного характеру, на яких розміщуються популярні відомості щодо розвитку і корекції мовлення дітей).

Оформлення робочої зони повинно бути витриманим як в кольорі, так і в наборі матеріалів та наочних посібників, що потрапляють у поле зору дитини.

Ігрову і релаксаційну зони необхідно розташувати за спиною дітей, щоб дитина не відволікалася під час роботи.

Створити комфортну навчально-ігрову обстановку у приміщенні допоможуть: дотримання єдиного стилю, нестандартне дизайнерське рішення (використання деталей для гри і навчання, органічно вбудованих в інтер'єр кабінету); різнобарвне кольорове оформлення, яке налаштовує на позитивне сприйняття навчальної інформації; застосування в оформленні живих рослин; наявність в оформленні кабінету деталей, які позитивно впливають на емоційний стан учасників освітнього процесу тощо.

Зона з корекції вимови повинна бути оснащена трьома настінними дзеркалами, спеціальними робочими планшетами та плакатами із зображенням кольорових картинок, спрямованих на виправлення звуковимови.

Обстановка зони логопедичного кабінету має включати в себе планшети, що містять оповідання і казки для переказів, барвисті картинки для складання розповідей, загадки, кросворди, дитячі віршики, словесні ігри та завдання.

У логопедичному кабінеті має бути освітня зона з підготовки до засвоєння дитиною грамоти. Простір цієї зони має бути із магнітною дошкою, комплектом різнокольорових магнітів і указкою, яка в процесі заняття може служити, наприклад, чарівною паличкою.

У логопедичному кабінеті є куточок індивідуальної корекції мовлення. Тут має бути велике овальне дзеркало, під ним – плакат із зображенням основних артикуляційних вправ, пісочний годинник для контролю за часом і іграшка-диктофон (найчастіше вона представлена у вигляді папути), за допомогою якої малюк зможе контролювати правильність своєї вимови самостійно.

Зона дидактичного, методичного та ігрового супроводу може бути представлена шафою для зберігання навчального матеріалу: посібників з корекції звуковимови, навчання грамоті, літератури, устаткування для формування мовленнєвого дихання, ігрового забезпечення (іграшок, настільних ігор, навчальних карток).

У зоні технічних засобів навчання є магнітофон, диктофон, музичні іграшки, касети. Зберігаються журнал відвідування та обстеження дітей за віковими групами, мовленнєві карти, портфоліо науково-методичних досягнень логопеда тощо.

Інформаційна зона для батьків, яка містить планшети з порадами та рекомендаціями логопеда, а також відомостями про розвиток і корекції мовлення у дітей.

Обладнання логопедичного кабінету:

1. Парти – столи по кількості дітей. Підставки для олівців і ручок. Пенали з роздавальним матеріалом.
2. Класна дошка.
3. Шафи або полиці в достатній кількості для наочних посібників, дидактичних ігор і методичної літератури.
4. Настінне дзеркало 50x100 см для індивідуальної роботи біля вікна (або з додатковим освітленням).
5. Дзеркало 9x12 см по кількості дітей.
6. Стіл біля настінного дзеркала для індивідуальної роботи і декілька стільців.
7. Набір логопедичних зондів, етиловий спирт для обробки зондів.
8. Фланелеграф або набірне полотно
9. Технічні засоби.
10. Екран для демонстрації діафільмів і діапозитивів.
11. Настінна каса букв.
12. Настінна складова таблиця.
13. Індивідуальні каси букв і складів на кожну дитину.
14. Стандартна таблиця букв.
15. Наочний матеріал для обстеження мовлення дітей.
16. Наочний матеріал з розвитку мовлення, систематизований в теках.
17. Навчальні посібники у вигляді карток-символів (графічних зображень звуків, слів, речень, карток з індивідуальними завданнями).
18. Різні мовні ігри.
19. Набори кольорових олівців, фломастерів.
20. Методична література.
21. Настінний годинник.
22. Рушник, мило і паперові серветки.

Дидактичні засоби корекційно-освітнього процесу включають навчальні програми, матеріали, що розширюють і доповнюють програму, календарні, перспективні, тематичні, індивідуальні плани, індивідуальні програми розвитку, мовленнєві карти, роздавальні та тематичні матеріали по всіх розділах програми з урахуванням вікових вимог на полісенсорній основі, іграшки, настільні розвиваючі ігри для дітей різних вікових груп, що сприяють корекційно-освітньому процесу на полісенсорній основі.

Консультативно-діагностичні та методичні засоби корекційно-освітнього процесу включають перспективне планування консультацій вчителя-логопеда, матеріали для проведення діагностики мовної функції з урахуванням вікових вимог, матеріали для організації творчої роботи вчителя-логопеда (з досвіду роботи вчителя-логопеда та ін педагогів).

Обладнання зони індивідуальної роботи з дитиною включає: набір логопедичних зондів (що містяться в спеціальній медичній склянці); лоточок; спирт медичний; шпатель металеві. вата стерильна.

Обладнання для діагностики:

а) матеріал на обстеження всіх компонентів мовлення: фонетики; лексики граматики; зв'язного мовлення.

Для розитвкву загальної уваги, пам'яті і логічного мислення:

- а) вправи на класифікацію предметів за кольором, формою;
- б) на розвиток слухового уваги (наприклад, «Що ти чуєш?», «Дощ чи сонце» тощо);
- в) на розвиток зорової уваги (наприклад, «Знайди пару», «Що сховав Петрушка?») на розвиток (наприклад, «Повтори, не помилися!», «Хто тебе покликав?») д) на розвиток логічного мислення (наприклад, «Візьми свій предмет», «Підбери картинку до слова» тощо)

Для формування звуковимови:

- а) артикуляційні вправи (картки, ширма або стенд);
- б) профілі звуків;

- б) набір посібників для роботи над мовленнєвим диханням;
- в) предметні картинки на всі звуки для фронтальної та індивідуальної роботи;
- г) альбоми на автоматизацію поставлених звуків ;
- д) настільно-друковані ігри на автоматизацію поставлених звуків;
- е) посібники для формування складової структури слів;
- ж) тексти на автоматизацію поставлених звуків.

Для формування фонематичного сприйняття і звукового аналізу: символи звуків (за бажанням); сигнальні картки на диференціацію звуків; схеми до звуко-складового аналізу; предметні картинки на диференціацію звуків; посібники для визначення позиції звуку в слові; тексти на диференціацію звуків.

Для грамоти: азбука; абетка в картинках; каси букв або магнітні абетки на кожну дитину; схеми для аналізу речень; набори предметних картинок для поділу слів на склади.

Для роботи над над словником використовуються:

- а) предметні картинки за темами: «Овочі», «Гриби», «Фрукти», «Ягоди», «Одяг», «Взуття», «Головні убори», «Будинок і його частини», «Квартира і її частини», «Меблі», «Посуд», «Продукти харчування», «Риби», «Іграшки», «Тварини та їх дитинчата», «Птахи», «Комахи», «Транспорт», «Сім'я», «Професії», «Інструменти», «Предмети туалету», «Предмети побуту», «Пори року», «Рослини», «Дерева», «Шкільно-письмове приладдя»;
- б) матеріал для словотвірної роботи;
- в) предметні картинки на підбір антонімів;
- г) предметні і сюжетні картинки на підбір синонімів.

Для формування граматичної правильності мовлення .

Для розвитку зв'язного мовлення використовується: серії сюжетних картинок; сюжетні картинки; набори предметних картинок для складання порівняльних і описових розповідей; набори текстів для переказування та посібники.

В логопедичному кабінеті повинні бути настільно-друковані ігри.

До методичного матеріалу відносяться методичні рекомендації та матеріал з досвіду роботи логопедів

3. Особливості логопедичних занять в центрі соціальної реабілітації.

Основною метою логопедичної реабілітації є: виявлення у дітей порушень усного і писемного мовлення; розвиток і корекція психофізіологічної бази мовлення; формування і закріплення навичок правильного мовлення; раннє виявлення і організація абілітаційного процесу.

Процес логопедичної реабілітації може складатися із кількох блоків:

Діагностичний блок включає два етапи обстеження усного і писемного мовлення дитини з допомогою експрес-методик: на початку і по закінченню реабілітаційного курсу.

Планово-прогностичний блок передбачає складання індивідуального плану логопедичної корекції для кожної дитини з комплексним порушенням у тісній співпраці з іншими фахівцями та визначенням актуальної й найближчої зони розвитку.

Корекційно-розвитковий блок включає організацію і проведення логопедичних занять відповідно індивідуального плану логопедичної роботи.

Інформаційно-консультативний блок включає консультації для батьків, вихователів, інших фахівців центру: консультують стосовно результатів діагностики, результативності занять, організації занять удома.

Отже, сучасна логопедична допомога – це складова комплексної педагогічної реабілітації, що передбачає комплекс спеціальних впливів, що зумовлюють специфіку логопедичної роботи стосовно дітей з комплексними порушеннями й забезпечують формування мовленнєвої функції, її компенсаторних механізмів.

Логопедична робота з дітьми з комплексними порушеннями в умовах соціально-реабілітаційного центру проводиться комплексно, а саме:

з боку *медичного персоналу*: дітям роблять масаж, здійснюють фізіотерапевтичне лікування, ЛФК, надають психотерапевтичну допомогу;

психолог визначає психологічні особливості дітей із комплексними порушеннями й пропонує методи і прийоми корекційно-виховного впливу в умовах занять, що проводяться педагогами, зокрема логопедом, проводиться діагностика, корекція пізнавальної, емоційної, комунікативної сфер розвитку дитини та ін.;

невролог слідкує за перебігом та станом психічного здоров'я, надає неврологічну допомогу, проводить неврологічні заняття;

батьки продовжують цілісний реабілітаційний процес вдома;

вчителі-реабілітологи забезпечують умови для повернення дитини до активної участі у житті, відновлюють її соціальний статус та здатність до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом соціально-середовищної орієнтації та соціально-побутової адаптації, соціального самообслуговування, задовольняють дитячі потреби різними засобами реабілітації.

У дітей з комплексними порушеннями спостерігаються специфічні особливості засвоєння лексики, граматичної будови. Тому логопедичні заняття повинні проводитися з опорою на спеціальні прийоми, активізуючи пізнавальну діяльність дитини, сприяючи уточненню і розширенню словникового запасу.

Слід включати вправи по формуванню узагальнювальних понять, практичних навичок словотворення і словозміни, умінню вживати прості поширені речення і деякі види складних синтаксичних структур. У зв'язку з особливостями розвитку аналітико-синтетичної діяльності у більшості дітей вирішення коректувальної задачі забезпечується проведенням роботи по розвитку вищих психічних функцій.

При плануванні логопедичних занять необхідно враховувати включення вправ, спрямованих на активну діяльність різних аналізаторів, за участю яких ефективніше формуватиметься мовленнєва діяльність.

Один з етапів логопедичного заняття слід присвятити розвитку моторики рук, формуванню просторових уявлень. Включається робота з мозаїкою, конструктором, папером та ін.

Особливо ефективним прийомом виступає пальчикова гімнастика. Особливе місце відводиться роботі по розвитку комунікативної функції мовлення. Інтенсифікація мовленнєвого спілкування зумовлює виникнення широкої мовленнєвої практики. Стимуляторами комунікації виступає правильно підібраний матеріал, який доступний дітям у вимові, спілкуванні.

Необхідно навчити дітей застосовувати відпрацьовані мовленнєві операції в аналогічних або нових ситуаціях, творчо реалізовувати отримані навички в різних видах діяльності. Важливим аспектом планування логопедичного заняття є система повторень. Повторення має бути усвідомленим, а не механічним. Це досягається зміною видів вправ, які дітям цікаві і в яких є елемент новизни. Для закріплення матеріалу в систему повторення підключається ситуація, яку необхідно спеціально створювати або використовувати спонтанно.

Завдання:

1. Скласти схему психолого-педагогічного обстеження дитини з комплексними порушеннями.

- Збір анамнестичних даних дитини, визначення причин й особливостей структури порушень у дитини.
- Вивчення анамнестичних даних дитини та сім'ї за анкетуваннями та бесідами з батьками, матеріалами медичної документації, протоколів обстеження ПМПК.

Другий етап дослідження - вивчення дітей з комплексними порушеннями розвитку:

- Стан розвитку моторики у дітей з комплексними порушеннями.
- Стан розвитку зорового сприймання у дітей з комплексними порушеннями.
- Стан розвитку інтелектуальної сфери у дітей з комплексними порушеннями.

2. Представити модель логопедичного кабінету центру соціальної реабілітації.

Обладнання кабінетів центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів системи Міністерства соціальної політики України.

1. Кабінет первинного огляду

N	Найменування	Кількість
1	Скло однобічне для спостереження	1
2	Стіл канцелярський одностумбовий	1
3	Стілець	3
4	Стіл для немовляти	1
5	Стілець дитячий різнорівневий	5
6	Стіл дитячий	1
7	Стійка вертикалізатор	2
8	Стійка-парта	1
9	Мат гімнастичний	1
10	Мат гімнастичний	1
11	Набір м'ячів терапевтичних	1
12	Набір валиків терапевтичних	1
13	Набір клинів терапевтичних	1
14	Дзеркало	1
15	Набір матеріалів для тестування дітей:	один комплект
15.1	Іграшки для вивчення простих форм (куб, циліндр, призма)	2
15.2	Іграшки для вивчення геометричних форм	2
15.3	Дошки-вкладки	2
15.4	Пазли дерев'яні або з поліестеру з 5-10 частин	2
15.5	Набір іграшок для вивчення розміру	2
15.6	Конструктор	1
15.7	Пірамідки	2
15.8	Іграшка типу "матрьошка"	1
15.9	Іграшки типу "запитання-відповідь"	3
15.10	Неваляшка	1
15.11	М'ячі сенсорні	3
15.12	Брязкальця пластмасові, із тканини	10
15.13	Завідні іграшки	3
15.14	Іграшки гумові, що пищать	5

Н. В. САВІНОВА
 ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ»

15.15	Центр активності	2
15.16	М'яч надувний	1
15.17	Кошик	1
15.18	Набір різних застібок та замочків	1
15.19	Ксилофон	1
15.20	Машинки великі та малі	3
15.21	Машинки інерційні	2
15.22	М'які іграшки (великі та малі)	5
15.23	Ляльки різних розмірів (ляльки, що зображують дорослих та дітей, чоловіків та жінок, лялька з набором одягу, що до сезону)	5
15.24	Набір дитячого посуду	1
15.25	Набір дитячих інструментів (молоток, викрутка, пила)	1
15.26	Книжки дитячі (що миються, з картонними аркушами, з тонкими аркушами)	10
15.27	Набір канцелярських товарів для дітей (крейда воскова, фарби акварельні, пластилін, ножиці, папір, олівці прості, гумки)	1
16	Шафа для зберігання обладнання	1
17	Ковдра	1
18	Комп'ютер з комплектом необхідного тестового матеріалу	1
19	Принтер	1
20	Відеокамера зі штативом	1
21	Відеомагнітофон	1

2. Кабінет лікаря-педіатра

N	Найменування	Кількість
1	Стіл канцелярський	2
2	Стілець	4
3	Шафа для медичної документації	1
4	Медична шафа невідкладної допомоги	1
5	Ваги медичні	1
6	Зрістомір	1
7	Кушетка медична	1
8	Сповивальний столик (пеленатор)	1
9	Ультрафіолетова лампа	1
10	Настільна лампа	1
11	Комп'ютер	1
12	Фонендоскоп	1

13	Тонometr	1
14	Набір шпательів	1
15	Термометр	1
16	Комплект іграшок	1
17	Набір для визначення сухожильних рефлексів	1

3. Кабінет лікаря-невролога (дитячого)

N	Найменування	Кількість
1	Стіл канцелярський	1
2	Стілець	6
3	Шафа для зберігання документів, картотеки	1
4	Медична шафа	1
5	Кушетка медична	1
6	Комп'ютер	1
7	Комплект іграшок	1

4. Кабінет практичного психолога

N	Найменування	Кількість
1	Стіл канцелярський	1
2	Стілець	4
3	Стіл дитячий	1
4	Стілець дитячий різнорівневий	4
5	Стійка	1
6	Стійка-парта	1
7	Шафа для обладнання та іграшок	1
8	Шафа для зберігання документації	1
9	Дитячий будиночок намет	1
10	Пересувна пісочниця	1
11	Набір для пісочниці	1
12	Набір дитячого посуду	1
13	Набір дитячих інструментів	1
14	Набір іграшок, що зображують тварин	1
15	Набір іграшок, що зображують продукти харчування	1
16	Набір іграшок, що зображують транспорт	1
17	Ляльки (ляльки, що зображують дорослих та дітей, чоловіків та жінок, лялька з набором одягу, що до сезону)	6
18	Набір меблів для ляльок	1
19	Конструктор	1
20	М'яч	1

21	Комплект канцелярських товарів для дітей (папір для малювання, ватман, кольоровий папір, фарби акварельні, гуаш, кісточки різних розмірів, ножиці, олівці, крейда, пластилін, клей, олівці прості, гумки)	1
22	Ковдра	1
23	Комп'ютер	1
24	Стіл віяльний	1
25	Стільці для віяльного столу	8

5. Кабінет логопеда

N	Найменування	Кількість
1	Настільне дзеркало 50 x 100	1
2	Настільне дзеркало 60 x 80	1
3	Дзеркало для індивідуальної роботи 9 x 12	1
4	Логопедичні зонди, шпателі	1
5	Умивальник	1
6	Настільна лампа	1
7	Шафа	2
8	Стіл лабораторний	1
9	Стіл канцелярський	1
10	Стілець	6
11	Одномісна парта	1
12	Магнітофон	1
13	Програвач з набором платівок	1
14	Діапроектор	1
15	Прилад для корекції мовлення	1
16	Наочний матеріал з розвитку мовлення (предметні, сюжетні, серійні малюнки)	1
17	Настільні ігри	1
18	Підручники й навчальні посібники	1
19	Візуальний прилад типу	1
20	Візуальний прилад	1
21	Набір зондів за методикою Новикової	1

6. Кабінет соціального педагога

N	Найменування	Кількість
1	Комп'ютер із сенсорним монітором та спеціалізованим маніпулятором типу "миша"	1
2	Набір розвивальних комп'ютерних ігор	1
3	Комп'ютерний стілець	2

4	Набір М. Монтессорі	1
5	Набір додаткових засобів комунікації (піктограми, картинки, фотографії)	1
6	Індивідуальний комплект піктограм чи картинок	10
7	Комп'ютерний стіл	1
8	Спеціалізований годинник на 5, 10, 20, 30 хвилин	1
9	Стійка-парта	1
10	Стійка-вертикалізатор	1
11	Ширма	1
12	Набір дитячих стільців різнорівневих	1
13	Дошка з магнітами та фломастерами	1
14	Набір піктограм	1
15	Набір іграшок для розвитку навичок самообслуговування	1
16	Книжки дитячі	10
17	Пірамідки	3
18	Конструктор	1
19	Дошки вкладиші	5
20	Набір іграшок для диференціації	1
21	Пазли з дерева чи з поліестеру з 5-10 частин	5
22	Іграшки для диференціації складних форм	3
23	Іграшки для диференціації простих форм (куб, циліндр, призма)	3
24	Набір іграшок що зображують тварин	1
25	Набір іграшок, що зображують продукти харчування	1
26	Набір дидактичних матеріалів на різні лексичні теми	5
27	Мозаїка	1
28	Набір кубиків з малюнками	2
29	Набір музичних інструментів	1
30	М'які іграшки	5
31	Ковдра	1
32	Шафа для обладнання та іграшок	2
33	Стіл віяльний	1
34	Стільці для віяльного столу	8

7. Кабінет фізичної реабілітації

N	Найменування	Кількість
1	Рефлекторно-навантажувальний пристрій "Гравістат"	3
2	Мат гімнастичний	2
3	Набір м'ячів терапевтичних	1

Н. В. САВІНОВА
 ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ»

4	Набір клинів	1
5	Набір валиків терапевтичних	1
6	Набір напівциліндричних валиків	1
7	Масажний килимок	1
8	Стійка-парта	2
9	Комплект укладок	1
10	Сухий басейн	1
11	Стійка вертикалізатор	2
12	Стільці дитячі різнорівневі	3
13	Стіл з регульованою висотою	1
14	Сенсорні м'ячі	5
15	"Шведська" стінка	1
16	Ходунки (різні)	6
17	Паралельні бруси	1
18	Ортопедична подушка у формі підкови	2
19	Прямокутні подушки	3
20	Ортопедичне крісло	1
21	Лікувальний комплект укладок	1
22	Тренажер "Перекоти-поле"	1
23	Центр активності	1
24	Заводні іграшки	3
25	Брязкальця	10
26	Дзвіночок	1
27	Неваляшка	1
28	Іграшки типу "питання-відповідь"	2
29	Лавки	5
30	Перекладина гімнастична різновисока	1
31	Гірка пластмасова	1
32	Батут	1
33	Колода	1
34	Сходинки	1
35	Набір м'ячів різновеликих	1
36	Гімнастична стінка дитяча	1
37	Баскетбольні кільця дитячі	1
38	Набір іграшок для проведення естафет та рухливих ігор	1
39	Обручі	10
40	Гімнастичні палиці	10
41	Набір м'ячів терапевтичних	1

42	Килимок "топ-топ" (комплект)	1
----	------------------------------	---

8. Методичний кабінет

N	Найменування	Кількість
1	Стіл засідань	1
2	Стіл аудиторний	10
3	Стільці	20
4	Дошка магнітна	1
5	Шафи-вітрини	4
6	Шафи для збереження документації	1
7	Телевізор	1
8	Відеомагнітофон	1
9	Комп'ютер	1
10	Сканер	1
11	Ксерокс	1
12	Принтер	1
13	Набір методичної літератури	1

9. Масажний кабінет

N	Найменування	Кількість
1	Умивальник	1
2	Шафа для одягу	2
3	Дзеркало	1
4	Канцелярський стіл	1
5	Стілець	2
6	Ширма	1
7	Масажний стіл	1

10. Кабінет сенсорної інтеграції

N	Найменування	Кількість
1	Стіл	1
2	Стільці	4
3	Стійка-вертикалізатор	1
4	Стійка-парта	1
5	Сухий басейн	1
6	Набір валиків терапевтичних	1
7	Набір м'ячів терапевтичних	1
8	Набір клинів терапевтичних	1
9	Мат гімнастичний	2
10	Комплект сенсорних м'ячів	1
11	Брязкальця	10

12	Сенсорна "стежка"	1
13	Тактильне ігрове панно	1
14	Пузирькова колонна з дзеркалом	1

11. Кімната для групових занять з дітьми

N	Найменування	Кількість
1	Дитячий стіл	5
2	Дитячі стільці різнорівневі	10
3	Стійка-парта	5
4	Стійка-вертикалізатор	3
5	Ходунки	5
6	Килимок зі слідочками	1
7	М'який дитячий куточок відпочинку	1
8	Конструктор "острівець"	1
9	Комплект м'яких модулів (маленьких)	1
10	Комплект м'яких модулів (великий)	1
11	Ширма	3
12	Дидактична черепаха	3
13	Ігровий лабіринт (м'який)	1
14	Дошка з магнітами та фломастерами	1
15	Набір іграшок для розвинення звичок самообслуговування	1
16	Набір канцелярських товарів для дітей (крейда воскова, фарби акварельні, гуаш, папір для малювання, ватман, папір кольоровий, кольоровий картон, пластилін, ножиці, олівці, гумки)	5
17	Книжки дитячі	20
18	Пірамідки	5
19	Конструктор	2
20	Дошки-вкладиши	10
21	Іграшки для диференціації	
22	Пазли з дерева чи з поліестеру з 5-10 складових частин	10
23	Іграшки для диференціації складних форм	5
24	Іграшки для диференціації простих форм (куб, циліндр, призма)	5
25	Набір м'ячів різного розміру	1
26	Набір іграшок, що зображують тварин (свійських та диких)	5
27	Набір іграшок, що зображують продукти харчування	5
28	Набори дидактичних матеріалів на різні лексичні теми	10
29	Пазли дитячі різного рівня складності	10

30	Мозаїка	5
31	Набір кубиків з малюнками	10
32	Доміно з простими малюнками	5
33	Набір додаткових засобів комунікації (піктограми, картинки, фотографії)	5
34	Набір музичних інструментів	3
35	Набір "Лікарня"	1
36	Набір "Магазин"	1
37	М'які іграшки	10
38	Ляльки	10
39	Набір дитячого посуду	5
40	Ковдра	1
41	Шафа для обладнання та іграшок	4

Кабінет для батьків

N	Найменування	Кількість
1	М'який куток	1
2	Стільці	5
3	Стіл	1
4	Шафа для збереження документації	1
5	Стіл канцелярський	1
6	Комп'ютер з колонками	1
7	Інформаційні стенди, нормативно-правова документація	1

13. Кабінет набуття навичок самообслуговування

N	Найменування	Кількість
1	Стіл	5
2	Стільці	10
3	Стійка-вертикалізатор	3
4	Стійка-парта	3
5	Піч газова чи електрична	1
6	Мікрохвильова піч	1
7	Пральна машинка автоматична	1
8	Праска	1
9	Дошка прасувальна	1
10	Набір посуду	1
11	Набір іграшок з різними видами вимикачів (кнопки, тумблери, розетки)	1

Логопедична допомога дітям із комплексними порушеннями Завдання

1.Скласти схему психолого-педагогічного обстеження дитини з комплексними порушеннями.

2.Модель логопедичного кабінету центру соціальної реабілітації

Корекційні заняття з використанням інтерактивного обладнання для реабілітаційних центрів допомагають підтримувати активність дітей, підвищують якість роботи фахівця і при цьому не втомлюють малюків, на відміну від традиційної методики.

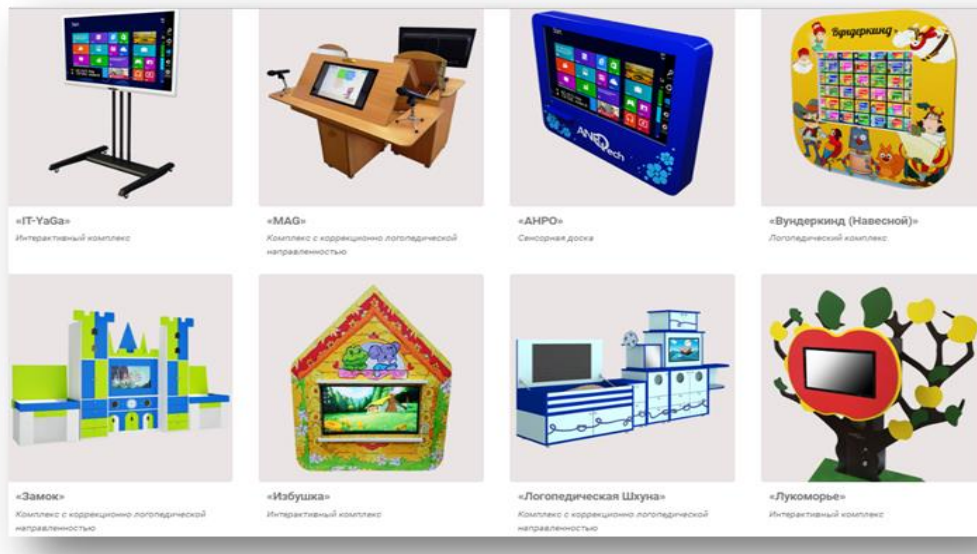
Сенсорні комп'ютерні пристрої дозволяють з легкістю залучити дітей в навчальний процес.

На логопедичних заняттях комунікаційні технології сприяють ефективній корекції порушень вимови звуків, засвоєнню граматики і лексики. Сенсорні пристрої дозволяють в ігровій формі виконувати разом з дітьми різні вправи і практичні завдання, які допомагають досягти хорошого результату. До незаперечних переваг інтерактивного обладнання відноситься:

- підвищення якості освітнього процесу дітей із ТПМ;
- удосконалення роботи дрібної моторики і артикуляції;
- формування сприйняття, мислення, запам'ятовування;
- підвищення мотивації учнів при усуненні мовленнєвих порушень;

– забезпечення психологічного комфорту в ході занять.

При роботі з сенсорними пристроями активізується увага, удосконалюються навички мовлення. Інтеграція засобів ІКТ дозволяє значно розширити межі педагогічної теорії і практики і вивести навчальний процес на більш якісний рівень. Комп'ютерні технології підвищують мотивацію дитини. Діти самі вчаться будувати діалог з інтерактивними програмами, що дозволяє найбільш комфортно коригувати порушення мовлення. Робота логопеда в реабілітаційному центрі з використанням інтерактивних комплексів дозволяє розвинути сприйняття, звуковимову і фонематичний слух, лексичні та граматичні уміння і навички, вербальну і зорову пам'ять, а також скоригувати словесне і логічне мислення дитини.

Інноваційні комп'ютерні програми з оцінними шкалами дозволяють об'єктивно оцінити стан мовленнєвих навичок.

Сучасні засоби ІКТ дозволяють активізувати процес навчання, допомагають зробити його більш цікавим.

Впровадження сучасних засобів у логопедичну діяльність удосконалює теорію і практику.

ФОНД ОЦІННИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ З ДИСЦИПЛІНИ

Перелік питань до іспиту

1. Етіологія складних (комплексних) порушень мовлення.
2. Класифікація (види, форми) комплексних порушень мовлення (за клініко-педагогічною та психолого-педагогічною класифікаціями порушень мовлення)
3. Профілактика комплексних мовленнєвих порушень
4. Технологія обстеження моторних функцій у дітей з комплексними порушеннями мовлення.
5. Технології організації та проведення обстеження звуковимови, фонематичного сприйняття, складової структури слова у дітей з комплексними порушеннями мовлення.
6. Організація та проведення обстеження лексико-граматичної будови мовлення у дітей з комплексними порушеннями мовленнєвого розвитку.
7. Організація та проведення обстеження зв'язного мовлення дітей з комплексними порушеннями мовленнєвого розвитку.
8. Логопедична ритміка як один із засобів виховання дітей з мовною патологією в системі комплексної реабілітації.
9. Технології складання протоколів обстеження різних сторін мовлення.
10. Логопедичні технології формування фонаційних механізмів усного мовлення у дітей з комплексними мовними порушеннями.
11. Голосові, дихальні і темпо-ритмічні вправи в логопедичній роботі з дітьми, що мають комплексні порушення мовленнєвого розвитку.
12. Техніка проведення артикуляційної гімнастики на етапі підготовки органів апарату артикуляції до постановки звуків в роботі з дітьми, що страждають на дизартрію.
13. Техніка проведення артикуляційної гімнастики на етапі підготовки органів апарату артикуляції до постановки звуків в роботі з дітьми, що страждають на ринолалію.

14. Логопедична техніка постановки, автоматизації та диференціації звуків у дітей з системними порушеннями мовлення.

15. Техніка перспективного та поточного планування роботи над звуковимовою при дизартрії різної етіології.

16. Розвиток ритмо-інтонаційної сторони мовлення в процесі занять по звуковимові.

17. Комплексний корекційний вплив при усуненні ринолалії в доопераційний період.

18. Комплексний корекційний вплив при усуненні ринолалії в післяопераційний період.

19. Загальний недорозвиток мовлення: зміст корекційного навчання.

20. Алалія: принципи, організація і зміст корекційно-виховного впливу.

21. Технологія формування інтонаційної сторони мовлення у дітей з комплексними порушеннями.

22. Технології сімейного виховання дітей з комплексними порушеннями мовлення.

